

LBRIS

We know
books

CEZAR PETRESCU

Întunecare

Volumul I

Cartea Românească
EDUCAȚIONAL

Cuprins

Capitolul I: A zburat o pasăre neagră	7
Capitolul II: Mergeau cântând vitejește.....	41
Capitolul III: Vrem România Mare!.....	72
Capitolul IV: Războiul stegulețelor	115
Capitolul V: Avuzul cu peștii japonezi.....	136
Capitolul VI: Acolo șezum și plânsem.....	176
Capitolul VII: Mâinile albe și mâinile negre	238
Capitolul VIII: A fost odată un mic copilaș.....	293

CAPITOLUL I

A zburat o pasăre neagră

1.

Colonelul Pavel Vardaru pipăi în cutia de lemn cafeniu o țigară de foi uscată. De pe gravura capacului îi surâse prietenos, cu tot șiragul dinților de porțelan, o creolă purtând pe umeri, în chip de amforă, un coș de foi de tutun, sub inscripția aurită: „*Henri Clay-Habana*”.

Era numai o simplă etichetă și totuși femeia îi părea grozav de cunoscută.

Deodată își aminti cu mare bucurie: „Dar sunt ochii lui Mimi! Extraordinar cum seamănă cu ochii lui Mimi!”...

Acoperi restul figurii cu latul palmei. Într-adevăr, în gravură îl priveau acum ochii răsători ai dansatoarei.

Trăi o clipă vedenia fugitivă: perdelele de catifea roșie lăsându-se moale, femeia împărțind cu amândouă mâinile sărutări sălii, ropotul de aplauze, o fâlfâire de fuste scurte peste pulpe în tricou roz... Toate de atât de departe!

Colonelul scotoci buzunarele tunicii, căutând briceagul cu mica ghilotină de oțel pentru tăiat vârful țigării. Nu o află. Ca întotdeauna, Vanea soldatul uitase să strămute dintr-o tunică în alta toate instrumentele nichelate care alcătuiau trusa de concentrare a domnului comandant: lanterna electrică, cuțitul de desfăcut cutii de conserve, pedometrul, tirbușon, bricheta cu benzină și fitil, busola în miniatură.

LIBRIS | We know books

Când cel din urmă buzunar fu explorat fără izbândă, colonelul Pavel Vardaru suspină cu o nemărginită milă pentru propriu-i destin: era fără îndoială cel mai nefericit comandant de regiment de pe planetă!

Se resemnă să decapiteze cu dinții vârful țigării, îl scuipă scârbit peste balustradă în mare și întinse peste masă, după cutia cu chibrituri, mâna grasă și albă de prelat.

Doamna colonel – tanti Laura – strânse buzele vișinii cu o spaimă care dădea înfățișare de copil alintat obrazului de grăsulie și vârstnică păpușă blondă, cu pomeții trandafirii și cu genele lungi, răsucite în sus:

— Pol, iarăși începi cu ororile tale! Mută cel puțin scaunul... Știi că nu pot suporta mirosul ăsta de catran!...

Ca măsură defensivă, tanti Laura scoase din portțigarețul îngust de platină, cu încrustații de email, o țigaretă egiptiană și o aprinse la flacăra unei brichete, prinsă cu lanț subțire, de argint.

Chelnerul aduse două fructiere cu struguri de Constantinopol, piersici și pere, între bulgări de gheață, pe culcuș de frunze crestate de viță. Un piccolo, cu gâtul sufocat de gulerul tare și prea înalt, distribui cu dexteritate farfurioarele și tacâmurile de desert.

Orchestra tăcuse.

Se înălța acum larma glasurilor, sunetul cristalin al paharelor, hotele și comenzile întăritate de așteptare, umplând terasa Cazinoului de rumoarea neîntreruptă a marilor restaurante, cafeuri și baruri, de care cu părere de rău, ca de ultimul post înaintat al civilizației, colonelul Pavel Vardaru, după un concediu de patruzeci și opt de ore, trebuia să se rupă a doua zi, în zori... În câteva ceasuri de drum, mașina avea să-l înfunde iarăși în satul tătäresc, cu bordeie strâmbe și oarbe de lut, cu împrejmuirile de tizic, câini flocoși, măgari zbierând în asfințit și cu praful acela dobrogean care înfundă nările, zgârie gâtlejul și surește părul, răsucit în vârtejuri peste câmpuri dogorite, fără zare de umbră.

Cu înduioșare de deportat în preziua osândei, privea arbuștii exotici, plantați în cutii de lemn pe marginea terasei, cu frunzele lor lucii care în bătaia luminii cretoase păreau tăiate artificial, în zinc; mesele cu necunoscuți; femeile în toalete spumoase și străvezii; viragiile savante ale chelnerilor printre scaune, balansând în vârful brațelor tăvile încărcate; pavilionul capelei vieneze cu femeile în haină roșie, acordându-și vioarele între genunchii strânsi; ferestrele largi încununate de colierele becurilor; afișele uriașe, strigător vopsite, înfățișând un dansator negru și o celebră dizeuză. Spectacol neprețuit de confort, risipă și trai bun, care se va dezlănțui fără preget, scăldat în aceeași orgie luminoasă de arcuri voltaice și răcorit de briza umedă a mării și mâine, atunci când dânsul orbecăind în bezna satului, apărându-se de câini dușmani și călcând în movili de gunoaie, își va amăgi nesomnul inspectând santinelele de noapte.

Colonelul Pavel Vardaru își simți pieptul înăbușit de tristețea școlarilor la sfârșit de vacanță.

— Cafele, vă rog?

Chelnerul aștepta înclinat de mijloc, cu fața rasă, neclintită și severă, ca și cum era vorba de cea mai gravă hotărâre diplomatică.

— Desigur și cafele! tresări din altă lume, colonelul. Copii, care mai ia cafea? Auzi: două înghețate, un mazagran... Tu ești cu mazagranul, Luminițo? Două marghilomane... Și lichioruri. Dă-mi lista!

Chelnerul nu se clinti. Clipi numai din ochi.

— Știu. Aniseta domnului colonel... Marie Brizard!...

Pavel Vardaru își prinse monoclul în arcada sprâncenei și privi de jos în sus, sluga în frac, care-i cunoștea gusturile. Se lumină cu o mare fericire:

— A! Tu erai, Jean?

Și repetă, întârziind pe cuvinte, plimbându-se cu amintirea prin paradisul interzis.

— Jean, de la Alcazar!...

Jean zâmbi onctuos, scuturând profesional colțul mesei cu șervetul.

LIBRIS | We know books

Colonelul Pavel Vardaru era vestit în toate localurile de zi și de noapte, ale capitalei și tuturor reședințelor de vară. Capul lui pretimpuriu sur, cu obrazul și mustățile întotdeauna proaspăt rase, cu înfățișare de militar în glumă, de salon și de operetă, prezidase multe mese rămase de pomină. Era celebru în întocmirea măiastră a meniurilor, în rețetele de mâncări recomandate bucătarilor cu adaosuri speciale și în cunoașterea fără greș, de la prima gustare, a tuturor pivnițelor și recoltelor faimoase de vinuri.

Când lichiorul fu turnat, colonelul ridică în lumină paharul cu piciorul înalt, ținându-l între degetele grase, cu o luare-aminte și o înduioșare de savant, examinând un elixir miraculos. Admiră limpeziciunea culorii, aspiră aroma cu nespusă fericire și sorbi în răstimpuri. Pe urmă, cu țigara de foi între dinți, se întoarse către frate-său, Alexandru Vardaru, deputatul, care plecat deasupra gazetelor de seară, fuma una la fel.

— Alexandre, simți briza? E un aer... un aer!...

Alexandru Vardaru, cufundat în lectura telegramelor de pe frontul oriental, făcu un gest vag de confirmare, cu mâna. Dar Mihai Vardaru, nepotul lor, din colțul de unde își gusta înghețata în felii subțiri, cu grații de pisică, ridică obrazul feminin și vru să întrebe cum se mai poate simți răcoarea și puritatea aerului respirat prin asemenea adevărate coșuri de locomotivă, așa cum arătau țigările de foi. Își aminti însă că trebuia neapărat să ceară cinci sute de lei unchiului Pol, înainte de plecare și, înăbușindu-și gluma, se hotărî să o amâne pentru alt prilej, zâmbind în sine.

— De ce râzi, Mihai? întrebă Luminița.

Toți ochii se îndreptară către el.

Mihai roși.

— Vă rog să nu-mi necăjiți băiatul! protestă tanti Laura, apărându-și nepotul, sfios și cuviincios, în mijlocul acestei familii sportive, unde ea singură și adolescentul cu obraz de elevă de pension nu avea apucături și vocabular de camping, stadiu și câmp de curse.

Își aminti ceva și, deschizând portțigaretul de platină, spuse:

— Acum, Mihai, când ești bacaloriat, bărbat în toată firea, cred că poți fuma... Nu e așa, Pol, Alexandre că-i dați permisiunea?

Mihai roși și mai tare, implorând:

— Vai, tanti!

Luminița Vardaru scutură capul negricios din umbra arbuștilor unde stătuse ascunsă, privind întunericul mării, și-l strâmbă, imitându-l:

— „Vai tanti!” ... Uf, ce văr molău mai am! Ce vai tanti?... Zi: „Merci, tanti! nu fumez egiptiene. Sunt prea slabe și conțin opiu. Fumez regale!” Uite!....

Înainte de a se putea apăra, Luminița Vardaru, cu îndemânare de polițist la o percheziție corporală, scoase din buzunarul lui Mihai, de la piept, un portțigaret de piele – cadoul ei de astă-vară, când își trecuse examenul de absolvire – îi puse o regală între dinți, în silă, luă și ea una, aprinse și-i aruncă un colac de fum în nas.

— Poftim!

Toți zâmbiră și Mihai răsuci stângaci, între degete, țigara aprinsă. Ce idee! Și ce nebună! Lui nu-i tihnea țigara decât fumată singur, fără atâția ochi țintă asupra-i.

Luminița își scoase pălăria de pai. O înfipse într-un stâlp al balustradei. Își scutură părul tuns și inelat și cu coatele pe masă, cu obrazul arămiu-mat după o lună de plajă, prins în pumn, închizând ochii negri și puțin oblici să-i ferească de fumul țigării, declamă autoritar, ca într-un consiliu de familie:

— Numai armata are să-l facă bărbat! Nene Pol, la toamnă numaidecât trebuie să-l dezgheți... Eu mă declar învinsă.

Mihai găsi prilej să se răzbune. Îi șopti între dinți, în ureche:

— Și pe tine, numai măritișul are să te astâmpere!

Apoi, adresându-se unei persoane nevăzute:

— Domnule Comșa, la primăvară **trebuie** s-o iei în primire și s-o dresezi. Noi ne declarăm învinși!

Luminița, uimită de o atât de neașteptată îndrăzneală, rămase cu țigara la jumătatea drumului spre buze.

— Ce-ai zis! Mă rog, ce-ai zis?

Mihai se plecă și-i șopti a doua oară, în ureche, apăsător:

— Am zis că numai domnul Radu Comșa are să-ți scoată sticleții din cap. Na!

— Poftim domnilor! făcu Luminița cu cea mai mare minunare – abia i-ați permis să se emancipeze și a și început să-și schimbe dinții de lapte! Încearcă să muște... Bravo! mergi repede, *mon vieux*! Într-o lună, te văd iscălind polițe, pufăind o coșogea havană în nasul unchiului Pol și mai știi eu? Așezându-te poate la masa de-alături, cu portugheza...

— Ce portugheză, mă rog? se mișcă între brațele jilțului de paie, foarte îngrijorată, tanti Laura.

Luminița își scutură părul pe spate și explică volubil:

— O portugheză, o femeie din Portugalia, fost imperiu colonial, actualmente modestă republică situată la extrema Ibericeii!... Capitala Lisabona, în provincia Estramadura, banalizată de poeții simbolisti. Oraș însemnat Porto, cu vinuri vestite despre care poate să ne spună ceva mai pe larg unchiul Pol. Portugalia, în sfârșit, patria apei de păr, a lui Camoes și donei Ines de Castro!... Pentru rest și detalii precise adresați-vă domnului, care-l face pe mironosița! Vă poate delecta și cu un „Fado do amor”, din repertoriul popular...

Luminița fredonă cu mâna pe inimă, revărsându-și dintr-o scuturare părul negru peste ochi, să-și dea înfățișare mai patetică:

*„Amor è sonho que mata
Sorriso que desfalece
Amor è nuevera de prata...”*

Mihai se sili să asculte această vertiginoasă și perfidă disertație de geografie, istorie și folclor, cu cea mai desăvârșită nepăsare.

Dar micșorându-și ochii ca din pricina fumului, își strivi o lacrimă de necaz.

Povestea cu portugheza fusese cea dintâi suferință a lui, copilărească. Luminița îi descoperise fotografiile și caietul de note; fusese confidenta lui două luni cât ținuse întreg romanul sentimental, îi făgăduise să nu destăinuie nimic, nimănui. Din caietul acela de note descifrase și dânsa la piano romanța portugheză populară – numărul Carmencitei la Majestic; atunci îi păruse cântecul interesant, frumos și îl învățase. Iar acum își bătea joc! Toate femeile, toate, sunt deopotrivă de...

2.

— Așadar a fost oprită și ofensiva lui Brusilov! declară Alexandru Vardaru, ridicând obrazul aspru deasupra gazetelor, împăturindu-le și așezându-le sub cot. Mi se pare că de astă dată începe criza cea mare!... Pol, să nu uiți procura! Până în zece zile trebuie să vindem și grâul vostru. Pe urmă, cine știe ce se mai întâmplă!...

Colonelul întinse picioarele sub masă, cu un zângănit de pinteni, privind la lumină alt pahar de lichior, plin.

— Dar întâmplă-se orice, numai să se sfârșească! M-am săturat de ținut trupa în bordeie... Știți voi ce mizerie e faimosul Cadrilater? O murdărie! Și niște nume de sate! Daidâr, Balbunar, Siahlar, Sarsânlar! Să le ia dracul!... Parcă au fost botzate de bâlbâiți. Auziți: Balbunar, Sarsânlar!...

Ridică ochii invocând mărturia cerului. Nimeni însă nu se arătă înduioșat de această deznădejde. Exilul în Cadrilater nu era atât de grozav cum voia să-l arate unchiul Pol. Își adusesese automobilul. Își instalase o baie cu duș automat. Acum o lună, făcuse un drum la București numai să obțină de la corp mutarea unui bucătar special la popota regimentului. Soldați trimiși cu ordine cărau de la Constanța și din capitală trufandale în coșuri de papură, aparate de fabricat înghețată, mașini de măcinat cafea; popota regimentului era vestită în toată divizia, iar ofițerii începeau să se îngrașe și să capete gusturi patriciene.

— Se pare că Czemin caută o întrevvedere cu Brătianu!... își urmă gândul Alexandru Vardaru.

— Sigur! Iar ne mai oferă ceva!... Ne-au mai cumpărat o dată Bucovina, de la Rumiantzov, cu cinci mii de galbeni și cu o tabacheră. E drept, de aur și cu briliante!... se supără colonelul, dușman neîndurat al Puterilor Centrale, de când se închiseseră granițele spre Riviera.

— Cred cu toate acestea, urmă Alexandru Vardaru, cred că până la sfârșitul recoltei nu poate fi vorba decât de pregătiri! În Moldova nici nu s-a sfârșit secera... Vagoanele sunt prinse, soldații în permisiile agricole... Apropo, Pol!... Pentru treier la Făloasa, n-aș putea cere la minister soldați de la tine? Am iscălit scrisoarea să predau patruzeci de vagoane până la cincisprezece ale lunii. Mă ține neamțul numai în telegrame.

— Cum, tot la nemți ai dat grâul și anul ăsta? lărgi cu mirare ochii albaștri, tanti Laura.

— Evident! Simpatia e una și afacerile sunt alta. Dragă Lauro, din nefericire viața e ceva mai complicată decât în romanele tale.

— Bine, dar e monstruos să hrănești o armată împotriva căreia poate că ai să te bați mâine...

— Monstruos, nemonstruos, așa stau lucrurile! Dacă nu vând eu, vinde altul... Vinde negustorul care a cumpărat de la mine. Pe urmă, nici nu știu dacă vom lupta vreodată! Toate sunt ipoteze...

Tanti Laura nu se dădu bătută.

Între dânsa, reprezentând clementul romantic, „în nori“, al familiei, și Alexandru Vardaru, cumnatu-său, spiritul practic și „terestru“, era întotdeauna un necurmat duel.

— Aceasta n-o mai cred! spuse, lăsându-se pe spatele jilțului de paie, care scârțâi din toate mădularele. Peste o lună ori peste un an, România trebuie să fie alături de Aliați împotriva nemților. Sunt un popor respingător! Adu-ți aminte, Alexandre, acum trei ani la Würzburg... Bărbații care se dedau fără jenă la tandrețe conjugală în plin public, femeile purtându-și maternitatea ca un trofeu. Și vitrinele unde

crenvrștii și șuncile stăteau expuse printre violete și mănunchiuri de Vergissmeinnicht! Și costumele femeilor cu cele mai extraordinare împerecheri de culori: bleu, pal, roz, orange, verde de spinarea buraticului! Și conflictul din vagonul restaurant cu Herr Commerzienrath! Pfui! Dacă și aceasta se mai numește civilizație!...

Alexandru Vardaru înfipse un cuțit într-o pară și o curăță cu o răbdare minuțioasă, așa cum îți cauți de lucru până-și termină un copil capriciul. Tanti Laura încheie cu o încredințare, care cu toate silințele nu putea tulbura de fel albastrul limpede și copilăros al ochilor.

Nu s-ar fi spus că acești ochi plini de candoare priveau peste capete o legiune nevăzută de nemți, purtând șunci de Praga în baionetele încununate cu mănunchiuri de nu-mă-uita și cântând „Die Wacht am Rhein“...

Alexandru îi întinse calm și zâmbind, în vârful cuțitului, jumătate din para curățată:

— Laura, Laura, judeci ca femeia cea mai femeie dintre femei!

— Cum adică? N-am dreptate? Spun, nu e așa? Spun ca orice femeie, absurdități!... Ești foarte politicoș în astă-seară, dragule! Nu știam că iubești atât de mult gustul nemțesc!... Poate ai dori să mă vezi îmbrăcată în haine liliachii, cu cingătoare verde, pălărie roz și ciorapi bleu-pal...

Alexandru Vardaru nu se arată indignat de această perfectă logică femeiască. Își curăță tacticos cealaltă jumătate de pară; apoi, numai după ce mușcă din fructul untos și dulce, răspunde:

— Nu e vorba de asta... Dar nu se duce un război cu un popor fiindcă bărbații își dezmiardă în public nevestele și fiindcă negustorii de mezeluri expun șunca la un loc cu flori, ca să te dezguste pentru totdeauna și de miozotis și de șuncă de Praga... Aceasta e altceva. Războiul dacă-l vom porni vreodată, avem pentru asta alte, îndestule motive... Mi se pare însă că nu suntem adunați aici pentru a ajunge la conferințe diplomatice. Pol pleacă mâine dimineață și cine știe când mai scapă

de la regiment – uite ce tenebros e!... Tu, Mihai și Luminița cred că o să rămâneți la Sinaia până la septembrie; eu într-o săptămână trebuie să văd cum stau lucrurile la Făloasa și la Arpășești, să pun la treier la Vadu-Luncei și să găsesc vreme să vă vând și grâul vostru. Ne împrăștiem iarăși... Cine știe când ne mai adunăm laolaltă până la toamnă! Pe urmă, se deschide Parlamentul, mă așteaptă îndestule griji. Cum vedeți, Luminița îmi complică viața cu altele...

Luminița se răsuci pe scaun, cu o indignare ipocrită, micșorându-și privirea oblică între gene:

— Eu, papà?

— Sst! făcu Alexandru Vardaru, amenințând cu degetele între care ținea țigara de foi. Tu n-ai cuvânt! Și păzește-te, ai văzut că Mihai atât așteaptă.

— O! Dacă e vorba de Mihai!...

Mihai se simți ofensat de acest dispreț, și ca să dovedească imediat că nu e cantitate atât de neînsemnată, îi murmură în ureche, cu intonația Luminiței de adineaori:

— „Amor é sonho que mata“ ... Pentru rest și detalii precise, adresați-vă domnului Radu Comșa...

Era acum rândul Luminiței să ia înfățișarea celei mai desăvârșite nepăsări. Deschizând și închizând încuietorea poșetei de бага, dădu din umeri:

— Uff! Sunteți toți, niște, niște...

Nu găsi cuvântul îndestul de aspru. Se întoarse îmbufnată cu spatele către masă și cu fața spre marea înghițită de întuneric, arătând așa cu hotărâre că n-o mai interesează discuția.

Alexandru Vardaru găsi în sfârșit răgaz să dovedească colonelului nevoia de a arenda moșia din Ialomița. Nu se mai simțea în stare să se mai ocupe de atâtea. Îl chemau și oarecare îndatoriri politice. Acum, când la iarnă Luminița avea să-și aibă gospodăria ei, rămânea singur. Îmbătrânea. Stăruia asupra cuvântului, dezmințit de părul negru, dantura puternică și întreaga-i făptură vânjoasă și neobosită.